

«جوڭگو جىلنامالارىنداعى قازاق تاريخىنىڭ دەرەكتەرىن» سۇرپىتاۋ،
اۋدارۋ تاپسىرمالىق جۇمىس توبى دايسىنادى

جوڭگو جىلنامالارىنداعى قازاق تاريخىنىڭ دەرەكتەرى

(4)

中国史书中有关哈萨克族
族源史料选译

«شىنچياڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋ القاسى
ۇلتتار باسپاسى

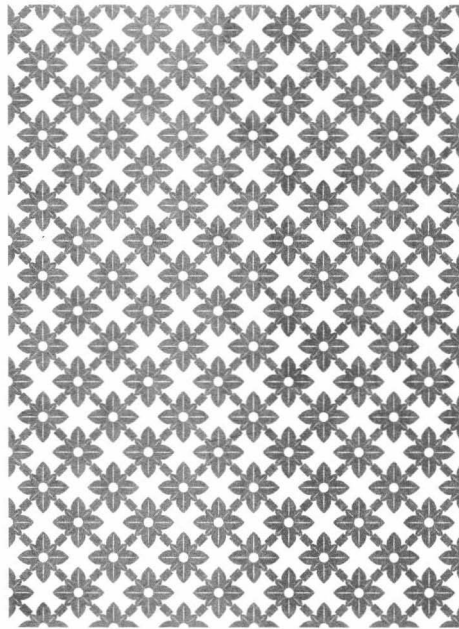

جەتەكشى باس رەداكتور: جاقىپ مىرزاقانوۋ
باس رەداكتور: كاكەش قايمىرجان ۇلى
رەداكتور: باقتىبەك توقتاسىن ۇلى

جوڭگو جىلنامالارىنداعى قازاق تارىخىنىڭ دەۋرەكتەرى

中国史书中有关哈萨克族
族源史料选译

(4)

«شىنجاڭ كىتاپ قامباسى» باسپادان شىعارۋ القاسى

ۇلتتار باسپاسى

图书在版编目(CIP)数据

中国史书中有关哈萨克族族源史料选译.4:哈萨克文 / 《中国史书中有关哈萨克族族源史料选译》课题组编译 — 北京:民族出版社, 2013.9

(新疆文库)

ISBN 978-7-105-12913-3

I. ①中… II. ①中… III. ①哈萨克族—民族起源—史料—中国—哈萨克语(中国少数民族语言) IV. ①K283.6

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2013)第 215497 号

新疆
文库

《新疆文库》编辑出版委员会

中国史书中有关哈萨克族族源史料选译(4)

翻 译 阿布勒达别克·阿克什泰 卡卡西·海尔江
夏德曼·阿合买提
总 主 编 贾合甫·米尔扎汗
主 编 卡卡西·海尔江
编 辑 巴克特拜克·吐哈塔西
责任编辑 阿勒哈别克·合依程汗
设计总监 宁成春 刘堪海
印制总监 郑 忠
哈文标识 买买提·诺比提
书名题写 买买提·诺比提

出 版 《新疆文库》编辑出版委员会
民族出版社

地 址 北京市和平里北街 14 号

邮 编 100013

电 话 010-64228006

制 版 夏德曼·阿合买提

印 刷 中华商务联合印刷(广东)有限公司

版 次 2013 年 12 月第 1 版 第 1 次印刷

开 本 889 毫米×1194 毫米 1/16

印 张 51.5 印张

字 数 520 千字

印 数 1-1 500 册

定 价 185.40 元

《新疆文库》官网网址: <http://www.xjwenku.com>

《新疆文库》编辑出版工作领导小组

顾问

张春贤 努尔·白克力

组长

胡 伟 李学军

副组长

铁力瓦尔迪·阿不都热西提 艾尔肯·吐尼亚孜 张贵亭

成员

景海燕 李春阳 吕焕斌 许小宁 陈宇明 弯海川 吾买尔·阿不都拉
韩子勇 吐尔逊·伊不拉音 张小雷 买买提·牙森 石永强
古力先·吐拉洪 宋振亚 李冀东 吴福环 傅春利 陈 彤
阿扎提·苏里坦 廖运建 万卫平 张新泰 阿不都热合曼·艾白
塔西甫拉提·特依拜 夏里甫汗·阿布达里 吴志强 陈建平 侯世新

*

《新疆文库》编辑出版工作领导小组办公室

主任

石永强(兼)

副主任

古力先·吐拉洪(兼) 米吉提·卡德尔 赛力克·巴勒夏提
黄晓新 任 澄

《新疆文库》编辑出版委员会

主任

张贵亭

副主任

石永强 古力先·吐拉洪 米吉提·卡德尔 刘 宾

黄晓新 张新泰 阿不都热合曼·艾白

田卫疆 哈布丁·卡德尔

成员

(按姓氏笔画排序)

于志勇 马克来克·玉买尔拜 马合木提·阿布都外力 马品彦 马雄福

王 博 牛汝极 丹 碧 艾力·吾甫尔 艾尔肯·伊明尼牙孜 艾尔肯·哈德尔

扎米尔·赛都拉 丛冬梅 束迪生 齐清顺 伊河山·伊明 伊第里斯·阿不都热苏勒

买买提·赛来 纪大椿 李季莲 李维青 吴志强 吴福环 别克苏勒坦·卡塞

苗普生 孟 楠 陈世明 陈 彤 阿不力米提·艾海提 阿尔斯兰·阿布都拉

阿扎提·苏里坦 周 轩 周俊林 侯世新 修仲一 施新荣

禹宾熙 贺 灵 贾木查 贾丛江 贾合甫·米尔扎汗

海热提江·吾斯曼 高建龙 高 健 管守新

编务人员

史亚康 聂光玉 刘伟利 张新革 荆鲁洲 古丽巴哈尔·艾海提

赵新华 李 真 顾春虎

«شىنجاڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋ قىزمەتنە
باسشىلىق ەتۋ گىرۇپپاسى

اقىلىشى

جاڭ چۈنشىيان، نۇر باكر

گىرۇپپا باستىعى

خۇۋى، لى شۋەجۇن

گىرۇپپا باستىغىنىڭ ورنىباسارلارى

تىلەبالدى ابدىرەشىت ۇلى، ەركىن تۇنياز، جاڭ گۈپتىڭ

مۇشەلەرى

جياڭ هاييان، لى چۇنياڭ، لۇي خۇانبىن، شۇي شياۋنيڭ، چىن يۇيمىڭ،
ۋان هايچۇان، ۇمار ابدۇللا، خان زى-يۇڭ، تۇرسىن ەبرايم، جاڭ شياۋلەي،
مامەت ياسىن، شى يۇڭچياڭ، گۇلشان تۇراخۇن، سۇڭ جىنيا، لى جىدۇڭ،
ۋ فۇخۇان، فۇ چۇنلى، چىن تۇڭ، ازات سۇلتان، لياۋ يۇنجيان، ۋان ۋىپىڭ،
جاڭ شىنتاي، ەبدىراخمان ابەي، تاشبولات تەيىپ، ەشارىپقان ەبدالى ۇلى،
ۋ جىچياڭ، چىن جيانپىڭ، خوۋ شىشىن

«شىنجاڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋ قىزمەتنە باسشىلىق ەتۋ
گىرۇپپاسىنىڭ كەڭسەسى

مەڭگەرۋشى

شى يۇڭچياڭ (قوسىمىشا)

مەڭگەرۋشىنىڭ ورنىباسارلارى

گۇلشان تۇراخۇن (قوسىمىشا)، ەماجىت قادىر، سەرىك بالشات ۇلى،
خۇاڭ شياۋشىن، رىن چىڭ

«شىنجاڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋ القاسى

مەڭگەرۋشى
جاڭ گۈيتىڭ

مەڭگەرۋشىنىڭ ورنىپاسارلارى

شى يۇڭچياڭ، گۈلشان تۇراخۇن، ۋاجىت قادىر، ليۇ بىڭ، ھۋاڭ شياۋشىن،
جاڭ شىنتاي، ۋابدراخمان ابەي، تيان ۋىجياڭ، قابدەن قادىر ۋلى

مۇشەلەرى

يۈي جى - يۇڭ، ماكەلەك ۋمارباي ۋلى، ماحمۇت ابدۇۋالى، ما پىنيان،
ما شىۋىڭفۇ، ۋاڭ بو، نيۇ رۇجى، دان بى، ۋالى عوپۇر، ەركىن ۋىمىنىياز، ەركىن
قادىر، ۋامىر ۋايدۇللا، سۇڭ دۇڭمەي، لا دىشەڭ، چى چىڭشۇن، يىحسان
ۋىمىن، نىدىرس ابدۇراسۇل، مامەت سالىي، جى داچۇن، لى جىليان،
لى ۋىچياڭ، ۋ جىچياڭ، ۋ فۇخۇان، بەكسۇلتان كاسەي ۋلى، مياۋ پۇشەڭ،
مىڭ نان، چىن شىمىڭ، چىن تۇڭ، ابلېمىت اجات، ارسىلان ابدۇللا، ازات
سۇلتان، جوۋ شۋان، جوۋ جۇنلىن، جوۋ شىشىن، شىۋ جۇڭ - يى، شى شىنرۇڭ،
يۈي بىنشى، ھى لىڭ، جامسا، جىا سۇڭجياڭ، جاقىپ مىرزاقانوۋ، عايراتجان
ۋسمان، گاۋ جىانلۇڭ، گاۋ جىان، گاۋان شوۋشىن

رەداكسىيا قىزمەتكەرلەرى

شى ياكائ، نىيە گۇاڭيۈي، ليۇ ۋىلى، جاڭ شىنگى، جىڭ لۇجوۋ، گۈلباھار
اجات، جاۋ شىنخۇا، لى جىن، گۇ چۇنخۇ

出版说明

盛世修典,是我国优秀的文化传统。编辑出版《新疆文库》是新疆历史上规模最大的一项文化基础工程,是一项里程碑式的文化德政工程,也是一项文化自信工程,是目前新疆经济社会发展欣欣向荣、繁荣昌盛的体现。

编辑出版《新疆文库》是贯彻党的十八大和十八届六中全会及自治区第八次党代会精神的重大举措。对于落实“以现代文化为引领”的战略方针,有效发挥出版物在民族文化积累、文明传承、知识创新中的重要作用;对于引导各族干部群众,特别是青少年正确了解认识新疆历史、民族发展史、宗教演变史,自觉维护祖国统一,加强民族团结,努力培育“爱国爱疆、团结奉献、勤劳互助、开放进取”的新疆精神;对于传承中华民族优秀文化和新疆民族优秀文化,推动新疆文化大发展、大繁荣,更好地服务于新疆跨越式发展和长治久安;对于丰富完善中华文化宝库都具有重要意义。

一、《新疆文库》编辑出版的宗旨和目的是坚持社会主义先进文化的前进方向,通过对新疆自古以来文化经典力作大规模、系统化地挖掘、收集、整理,全面、客观、真实地反映新疆文化发展的全貌。以科学翔实的史料、资料确证新疆自古以来就是祖国大家庭的重要成员,使世人和后人全面了解新疆独特的地域文化,使新疆优秀文化传播世界、流播后世。同时反映新疆作为古代“丝绸之路”枢纽地区,对世界东西方文化交流交融做出的重要贡献;反映新疆作为现代文化蓬勃发展的新兴地区所具有的丰富多彩的文化生态;反映新疆文化从属于中华整体文化的“一体多元”的显著特征。

二、《新疆文库》编辑出版的基本原则是:维护国家统一、促进

民族团结;尊重历史、新疆特色;古今中外、兼收并蓄;面向世界、面向未来;先易后难、循序渐进;统一领导、统一管理。

三、《新疆文库》收集整理汉、维吾尔、哈萨克、蒙古、柯尔克孜、锡伯文(目前新疆主要的出版物文字)等文字(包括其古代文字)的文献作品,以纸介质版和数字版两种形式,主要择优出版自古以来至1949年10月1日(即中华人民共和国成立)之前有关新疆的哲学和社会科学、历史地理、文学艺术、科学技术、综合等类别的历史文献、古籍资料等,1949年10月以后已出版的新疆古代、近代史的有特别重要社会历史文化价值的研究著述经专家评审鉴定后也有收入,原则上不组织新的专门约稿。《新疆文库》拟包涵约1000册(卷),其中汉文文献约600册(卷),少数民族文献约400册(卷)。

四、《新疆文库》入选文献的标准:

1. 符合上述规定的人编基本原则和内容要求;
2. 具有重大历史文化社会影响和价值的;
3. 需要保护濒临消亡或亟待抢救发掘的;
4. 对研究新疆历史文化发展具有重大参考研究价值的;
5. 对新疆各民族文化具有传播、传承作用的。

五、《新疆文库》对自古以来已经出版的优秀经典文献作品进行广泛搜集、整理、集成,使零散的优秀作品系统化、规范化。对散失在民间社会上、具有历史价值的优秀文化遗产给予抢救、挖掘整理,使之重现光芒。原文是使用不同历史时期少数民族语言文字撰就的古籍,维持原貌,不另行组织翻译,列入文库影印编辑出版。

六、参考其他文库编辑体例,结合新疆特有的多民族、多语种、多元文化的特点,为体现文库的学术性、经典性、科学性,《新疆文库》选收作品分甲、乙、丙、丁四部和附录,下按民族文种分,每文种内按时代顺序编排。

甲部 新疆各民族经典力作。主要收录新疆各民族优秀文化典籍和文学名著的优秀汉译本、民文译本等。

乙部 新疆珍贵史籍和史料。包括正史中有关新疆的内容,其他大型历史文献和类书中有关新疆的内容,汇编成册收入,还有史籍、档案、地方志等。

丙部 新疆历代各类人物文集、传记。

丁部 综合性和专题性著述集。综合反映新疆地缘优势和

民族特色,表现和深入研究新疆各民族历史、文化、科技、民俗、风物和民间文学等内容的作品集。现代有地域特色的优秀著作、译著等酌情收入。

为反映新疆地方文献的全貌,编辑《新疆历史文献古籍要目辑录》或未列入文库作品在内的《〈新疆文库〉存目图书》,作为“附录”列入文库出版。

七、 本文库为便于读者对照考证研究,对经典作品的少数民族文字、汉文译本都有收入。少数民族文学作品收入了经专家评审出的最原始或最完整的版本,汉文收入经专家评审出的译文最好的版本。

八、 本文库对建国 60 多年来国内各出版社已整理出版有关新疆的优秀古代、近代作品优先予收入。

九、 本文库对建国 60 多年来尚未整理出版而有重要社会历史价值的新疆地方文献中的孤本、善本优先予收入。

十、 本文库所收文献多为易获取的优秀版本。

十一、 本文库入库文献采用原本还是校注本,一般根据专家评审出的原本和校注本的质量而定。

十二、 本文库对内容相同或重复的需要补充合并的书目为尽可能完整,进行了必要的补充合并。

十三、 本文库对部头较大的书,如文集或方略,只选取与新疆有关的内容单独入库。

十四、 本文库在部分书目入库时做了必要的技术处理。

《新疆文库》的编辑出版是一项在新疆史无前例、历时持久、规模宏大的出版工程,由于缺乏经验和限于编选者的学术、业务水平,失当之处在所难免。敬请社会各界批评指正。

《新疆文库》编辑出版委员会

二〇一二年七月三十一日

باسلىمىنا تۇسىنىك

قوي ۇستىنە بوز تورعاي جۇمىرتقالاعان باياشات زاماندا داڭسالى شىعارما قۇراستىرۋ ەلىمىزدە وزىق مادەنيەت داستۇرىنە اينالغان بولاتىن. «شىنجياڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋ شىنجياڭ تارىخىندا كۈلەمى اسا كەڭ مادەنيەتتىك نەگىزدىك يىنجەنەريا، بەلەستىك سىپات الاتىن مادەنيەتتىك ساياسي يىنجەنەريا، سونداي-اق مادەنيەتتىك سەنىم يىنجەنەرياسى بولپ، قازىرگى شىنجياڭنىڭ شارۋاشلىقى مەن قوعام دامۋىنىڭ ايتارلىقتاي گۈلدەنىپ-كۈرەيگەندىگىنىڭ بەينەسى ەسەپتەلەدى.

«شىنجياڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋ پارتيا 18-قۇربلتايى مەن 17-كەزەكتى ورتالىق كومىتەتى التىنشى جالپى ءماجىلىسى، سونداي-اق اۆتونوميالى رايوندىق 8-كەزەكتى پارتيا قۇربلتايى رۋحىن دايەكتىلەندىرۋدەگى اسا كەلەلى شارا بولپ تابىلادى. «وسىزامانى مادەنيەتتى جەتەكشى ەتۋ» ستراتەگىيالىق باعىتتىن تياناقتاندىرىپ، باسپا ءسوز باسلىمدارىنىڭ ۇلت مادەنيەتتىن قورلاندىرۋداى، وركەنيەتتەرگە مۇراگەرلىك ەتۋدەگى، ءبىلىمنىڭ جاڭالانۋىنداى رولىن ۇتىمدى ساۋلەلەندىرۋدە؛ ءار ۇلت كادىرلارى مەن جۇرتشىلىقتى، اسىرەسە، جاستار مەن ورنەندەردى شىنجياڭ تارىخىن، ۇلتتاردىڭ دامۋ تارىخىن، دىندەردىڭ وزگەرۋ تارىخىن دۇرىس ءتۇسىنىپ، وتانىنىڭ تۇتاستىعىن سانالى قورعاپ، ۇلتتار نىتماعىن كۇشەيتىپ، «وتاندى ءسۇيۋ، شىنجياڭدى ءسۇيۋ، نىتماقتاسا ۇلەس قوسۋ. ەڭبەكشىل قايرىمدى بولۋ، اشىق ويلى العاباسار بولۋ» سىندى شىنجياڭ رۋحىن قۇلىشىنا جەتىلدىرۋدە؛ جۇڭخۇا ۇلتىنىڭ تاڭداۋلى مادەنيەتى مەن شىنجياڭداى ۇلتتاردىڭ تاڭداۋلى مادەنيەتتىن جالعاستىرىپ، شىنجياڭ مادەنيەتىنىڭ زور دامۋىن، بارىنشا

كوركەيۋىن بىلگەرلەتپ، شىنجاڭنىڭ سەكرەمەلى دامۋى مەن باياندى تىنىشتىنەننا ويداعىداي قىزمەت ەتۋدە؛ جۇڭخۇا مادەنيەتنىڭ اسىل قازىناسىن بايىتىپ، كەمەلدەندىرۋدە اسا زور ماڭىز الادى.

«شىنجاڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋدىڭ تۈپكى ويى مەن ماقساتى — سوتسيالىستىك وزىق مادەنيەتنىڭ العا باسۋ بەتالىسىندا تاباندى بولپ، شىنجاڭنىڭ المىساققان بەرگى مادەنيەت جونىندەگى تاڭداۋلى كلاسسىكالىق شىعارمالارنى كەڭ كۆلەمدە، جۈيەلى تۈردە اشۋ، جىناۋ، رەتتەۋ، وسى ارقىلى شىنجاڭدا مادەنيەت دامۋىنىڭ جالپى جاعدايىن جان-جاقتىلى، ويىكتىۋى، شىنايى بەينەلەۋ. علمى، كەمەلدى تاريحي شىعارمالار مەن ماتەريالدار ارقىلى ەل-جۇرتقا شىنجاڭنىڭ ەجەلدەن بەرى وتانىمىزداي ۇلى شاڭىراقتىڭ ماڭىزدى ءبىر مۇشەسى ەكەننىن دالەلدەي وتىرىپ، ۇرپاقتارعا شىنجاڭنىڭ ەلدەن ەرەك وڭىرلىك مادەنيەتنى جان-جاقتى ۇعىندىرىپ، شىنجاڭنىڭ ۇزدىك مادەنيەتنى دۇنيەگە تاراتۋ، كەلەسى ۇرپاققا قالدىرۋ. سونىمەن بىرگە، شىنجاڭنىڭ بايىرى «جىبەك جولنىداي» تۋىنىدى وڭىر رەتىندە دۇنيە جۇزىندەگى، شىعىس پەن باتىستىڭ مادەنيەت قارىم-قاتناسىندا، مادەنيەتتەرنىڭ ۇزارا توعىسۋىندا ماڭىزدى ۇلەسىن بەينەلەۋ؛ شىنجاڭنىڭ وسىزامانى مادەنيەتنىڭ قارىشتاپ دامۋى بارىسىندا جاڭا گۈلدەنگەن رايوندارعا ءتان الۋان-تۇرلى مادەنيەت ەكولوگياسىن بەينەلەۋ؛ شىنجاڭ مادەنيەتنىڭ جۇڭخۇانىڭ تۇلعالىق مادەنيەتنە تاۋەلدى ەكەندىگى جونىندەگى «ءبىر تۇلعالى، كوپ ارنالى» كورنەكتى ەرەكشەلىگىن ايگىلەۋ.

2. «شىنجاڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋدىڭ نەگىزگى پرىنسىپى — وتاننىڭ تۇتاستىعىن قورعاپ، ۇلتتار ىتىماعىن كۇشەيتۋ؛ تاريحقا، شىنجاڭدىق ەرەكشەلىككە قۇرمەت ەتۋ؛ ەرتەدەگىنى بۇگىنگى ۇشىن، شەتەلدىكىن جۇڭگو ۇشىن پايدالانۋ، جىناۋمەن بىرگە قور توپتاۋ؛ دۇنيە جۇزىنە، بولاشاققا بەت الۋ؛ الدىمەن وڭايلىرىنان باستاپ كىرىسىپ، ارتىنان قىيىندارىن ىستەۋ، ءتارتىپ بويىنشا بىرتىندەپ كەمەلدەندىرۋ؛ ءبىرتۇتاس جەتەكشىلىك ەتىپ، ءبىرتۇتاس باسقارۋ.

3. «شىنجاڭ كىتاپ قامباسى» حانزۇشا، ۇيغۇرشا، قازاقشا، موڭغۇلشا، قىرعىزشا، سىبەشە (قازىرگى شىنجاڭداي قولدانىلىپ وتىرعان نەگىزگى باسىلم ءتىل-جازۋى بويىنشا) جازىلعان (بايىرى جازۋمەن جازىلعان نۇسقالاردى

قامتىدى) شىعارمالاردى جىناۋ، رەتتەۋ ارقىلى كىتاپتىق جانە ەلەكتروندىق نۇسقالاردا شىعارىلادى. بۇعان نەگىزىنەن ەرتە زاماننان تارتىپ، 1949- جىلى 1- قازانغا دەيىنگى (جۇڭخۇ ھالىق رەسپۇبلىكاسى قۇرىلعانغا دەيىنگى) شىنجياڭغا قاتىستى فېلوسوفىيا-قوعامدىق ىلىمدار، تارىخ، جاعراپىيا، ادەبىيەت-كوركەمونەر، ىلىم-تەحنىكا، امبەباپ بىلىمدەر سىياقتى تۇرلەر بويىنشا جازىلعان تارىخى جازبالار مەن كلاسسىكالىق شىعارمالار سۇرپىتالىپ ەنگىزىلەدى. 1949- جىلى 1-قازاننان كەيىن باسپادان شىققان شىنجياڭنىڭ ەرتە زامانى، تياۋ زامانى تارىخىنا قاتىستى ەركەشە ماڭىزدى قوعامدىق، تارىخى، مادەنى قۇندىلىققا يە زەرتتەۋ ەڭبەكتەرى مامانداردىڭ ساراپتاۋىنان وتسە، ونى دا ەنگىزۈگە بولادى. پرىنسىپتىك جاقتان جاڭا تاقىرىپتا شىعارما جازۇعا ۇيىمداستىرىلمايدى. «شىنجياڭ كىتاپ قامباسى» شامامەن 1000 توم، مۇنىڭ شىندە حانزۇشا شىعارما 600 توم، ازۇلت تىلىندەگى شىعارما 400 توم.

4. «شىنجياڭ كىتاپ قامباسىنا» ەنگىزىلەتىن شىعارمانىڭ ولشەمى:

(1) جوعارىداغى بەلگىلەنگەن نەگىزگى پرىنسىپ پەن مازمۇندىق تالاپقا ۇيلەسۋى كەرەك؛

(2) كەلەلى تارىخى، مادەنى، قوعامدىق ئىپالى مەن قۇنى بار شىعارما بولۇى كەرەك؛

(3) قۇرىپ جوعالۇعا اينالغان، شۇعىل قۇتقارىپ كادەگە جارتۇعا مۇقتاج شىعارمالار؛

(4) شىنجياڭنىڭ تارىخى مەن مادەنىيەت دامۇىن زەرتتەۋدە كەلەلى زەرتتەۋ، پايدالانۇ قۇنى بار شىعارمالار؛

(5) شىنجياڭداغى ۇلتتاردىڭ مادەنىيەتىن تاراتۇدا، جالعاستىرۇدا رول اتقاراتىن شىعارمالار؛

5. «شىنجياڭ كىتاپ قامباسىنا» ەرتە زاماننان بەرى باسپا سوزدە جارق كورگەن تاڭداۋلى كلاسسىكالىق جازبالار كەڭ كولەمدى جىنالىپ، رەتتەلىپ، توپتالىپ، وسى ارقىلى بىتتەي شاشىلىپ جۇرگەن ۇزدىك شىعارمالار جۇيەگە ەنگىزىلىپ، ارناعا ءۇسىرىلدى. ەل شىندە بىتتەي شاشىلىپ جۇرگەن، بەلگىلى تارىخى قۇندىلىعى بار تاڭداۋلى مادەنىيەت مۇرالارى قۇتقارىلىپ، رەتتەلىپ، كادەگە جاراتىلىپ، ولاردىڭ قايتا جارق كورۋىنە مۇمكىندىكتەر جاسالدى. ءۇپ نۇسقالارى ۇقساماعان تارىخى داۋىرلەردە ازۇلت ءىل- جازۋىمەن

جازىلعان بايرى شىعارمالاردىڭ اۋەلگى فورمىسى ساقىتالىپ، قايتادان اۋدارۋعا ورنالاستىرىلماي، كىتاپ قامباسىنا فوتو كوشىرمەسى بويىنشا باسىلدى.

6. باسقا كىتاپ قامبالارىنىڭ شىعارمالارى رەداكسىيالاۋۇلگىسىنەن پايدالانىپ، شىنجاڭنىڭ كوپ ۇلتتى، كوپ ەلىدى، كوپ ارئالى مادەنىيەت ەرەكشەلىگىنە ۇشتاستىرىپ، كىتاپ قامباسىنىڭ بىلىمىدىگىن، كلاسسىكالىلىغىن، عىلمىلىغىن اىگىلەۋ ۇشىن، «شىنجاڭ كىتاپ قامباسىنا» تاڭداپ ەنگىزىلەتىن شىعارمالار، ب، س، د سىندى ەتورت ەبولىم مەن قوسىمىشا مازمۇنعا ەبولىنىپ، ۇلت تىلدەرى بويىنشا تومەندەگىدەي جىكتەلەدى. ەر ەبىر ۇلت تىلىندەگى شىعارمالار داۋىر سوراى بويىنشا ەتىزىلدى.

ا ەبولىمى. شىنجاڭداى ۇلتتاردىڭ كلاسسىكالىق سۇبەلى شىعارمالارى. مۇندا باستىسى شىنجاڭداى ۇلتتاردىڭ ۇزدىك مادەنىي كلاسسىكالىق شىعارمالارى مەن اىگىلى ادەبىي شىعارمالارىنىڭ ۇزدىك حانزۇشا اۋدارماسى مەن ۇلتتىق تىلدەگى اۋدارماسى.

ب ەبولىمى. شىنجاڭداى باعالى تارىخىي كىتاپتار مەن تارىخىي ماتەريالدار. بۇعان رەسمىي جىلنامالارداى شىنجاڭغا قاتىستى مازمۇندار، باسقا دا ەرى تارىخىي شىعارمالار مەن كىتاپتارداى شىنجاڭغا قاتىستى مازمۇندار قامتىلىپ، ولار جىناقىتالىپ، كىتاپ ەتىپ قۇراستىرىلىپ ەنگىزىلدى، تارىخىي كىتاپتار، ارحىۋتەر، جەرگىلىكتى شەجرەلەر دە قامتىلدى.

س ەبولىمى. شىنجاڭ تارىخىنداى تارىخىي تۇلعالاردىڭ تۋىندىلارى، عۇمىرنامالىق شىعارمالارى.

د ەبولىمى. امبەباپ، ارناۋلى تاقىرىپتاى تۋىندىلار مەن شىعارمالار. بۇعان شىنجاڭنىڭ جاعىراپىيالىق اىزالدىلىغى مەن ۇلتتىق ەرەكشەلىگىن اىگىلەيتىن، شىنجاڭداى ۇلتتاردىڭ تارىخى، مادەنىيەتى، عىلىم-تەحنىكاسى، سالت-ءداستۇرى، تابىعاتى جانە فولكورى سياقتى مازمۇنداردى بەينەلەگەن جانە ولاردى شىكەرلەي زەرتتەگەن تۋىندىلار جىناعى ەنگىزىلدى. وسىزامانعى وڭىرلىك ەرەكشەلىككە يە ۇزدىك شىعارمالار، اۋدارمالار سياقتى مازمۇندار دا جاعدايعا قاراي ەنگىزىلدى.

شىنجاڭنىڭ جەرگىلىكتى جازبالارىنىڭ جالپى جاعداين اىگىلەۋ ۇشىن، «شىنجاڭنىڭ تارىخىي جازبالارىنىڭ-بايرى كىتاپتارىنىڭ كاتولوگى» نەمەسە

كىتاپ قامباسىنا ەنگىزىلمەگەن تۋىندىلاردى قامتىعان «شىنجاڭ كىتاپ قامباسىندا ساقىتالغان كىتاپ كاتالوگى» جاسالىپ، قوسىمىشا مازمۇن رەتىندە كىتاپ قامباسىنا ەنگىزىلىپ باسپادان شىعارىلادى.

7. بۇل كىتاپ قامباسىندا وقىرمان قاۋىمنىڭ سالىستىرا دالەلدەۋ، زەرتتەۋ جۇرگىزۋىنە قولايلى بولۇۋۇشىن، كلاسسىكىالىق تۋىندىلاردىڭ ازۇلت ئىل- جازۋىنداعى نۇسقىسى مەن حانزۇشا اۋدارما نۇسقىسى بىردەي ەنگىزىلدى. ازۇلت ئىل جازۋىنداعى تۋىندىلاردىڭ مامانداردىڭ ساراپتاۋىنان وتكەن ەڭ اۋەلگى، ەڭ تولىق نۇسقىسى ەنگىزىلدى، حانزۇشا نۇسقىسىنىڭ دا مامانداردىڭ ساراپتاۋىنان وتكەن ەڭ تاماشا اۋدارما نۇسقىسى ەنگىزىلدى.

8. كىتاپ قامباسىنا جاڭا جۇڭگو قۇرىلغان 60 جىلدىن بەرى مەملەكتە شىندەگى بارلىق باسپا ءسوز ورىندارى رەتتەپ باسپادان شىعارغان شىنجاڭغا قاتىستى بايىرىعى جانە تايان زامانى تانڭداۋلى تۋىندىلار الدىمەن ەنگىزىلدى.

9. جاڭا جۇڭگو قۇرىلغان 60 جىلدىن بەرى الگە دەيىن رەتتەلىپ باسپادان شىقپاعان ءارى كەلەلى قوعامدىق، تارىخى قۇنعا يە شىنجاڭنىڭ جەرگىلىكتى شىعارمالارىنداعى جالعىز، قۇندى نۇسقالار دا وسى قامباغا الدىمەن ەنگىزىلدى.

10. وسى قامباغا ەنگىزىلگەن شىعارمالاردىڭ كوبى قولعا ەڭ وڭاي تۈسەتىن تانڭداۋلى نۇسقا بولپ تابىلادى.

11. بۇل قامباغا ەنگىزىلەتىن شىعارمالاردىڭ اۋەلگى نۇسقىسى مەن تۈسىنىكتەمە بەرىلگەن نۇسقىسىنىڭ قاي- قايسىسىن الۋ ماسەلەسى ماماندار ساراپتاۋدان وتكىزگەن اۋەلگى نۇسقىسى مەن تۈسىنىكتەمە بەرىلگەن نۇسقىانىڭ ساپاسىنا قاراي بەلگىلەندى.

12. بۇل قامباغا ەنگىزىلەتىن شىعارمالار مازمۇندىق جاققان ۇقساس بولسا نەمەسە قايتالانسا، تولىقتاۋعا، بىرىكتىرۋگە تۋرا كەلسە، مۇمكىندىكتىڭ بارىنشا تولىق بولۋى كوزدەلىپ، قاجەتتى تولىقتاۋ، بىرىكتىرۋ جۇمىستارى سىتەلدى.

13. بۇل قامبادا كەسەگىرەك كىتاپتار جونىندە، ايتالىق، شىعارمالار جىناعى نەمەسە جالپىلىق جوبا سىپاتىنداعى شىعارمالار جونىندە، ونداعى تەك شىنجاڭغا قاتىستى مازمۇندار عانا بىرىكتەپ ەنگىزىلدى.

14. بۇل قامباغا ءبىر ءبولىم كىتاپتاردى ەنگىزگەندە، وعان قاجەتتى تەحنىكىالىق وڭدەۋلەر جاسالدى.

«شىنجاڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۋ شىنجاڭدا تارىختا

بولماغان، جۇمسالغان ۋاقتى ۇزاق، كولەمى اسا كەڭ باسپا ءسوز ينجەنەرياسى بولپ تابلادى. تاجىرييەمىزدىڭ كەمشىلدىگى، قۇراستىرۇشىلارمىزدىڭ عىلمى، كاسپتىك قابىلەتنىڭ شەكتى بولۇى سەبەپتى كەمشىلىك، ولقىلىقتاردان اۋلاقپىز دەپ ايتا المايمىز. قوعامداى ءار سالاداعىلاردىڭ سىندارلى پىكر بەرۇن ءۇمت ەتەمىز.

«شىنجياڭ كىتاپ قامباسىن» باسپادان شىعارۇ القاسى

2012- جىل، 31- شىلدە

总 序

张春贤*

“盛世修典籍，太平纂鸿帙”是中华民族的优秀文化传统。2011年，中共新疆维吾尔自治区委员会和新疆维吾尔自治区人民政府决定编辑出版大型文献丛书《新疆文库》，启动了新疆历史上由政府主导和组织的规模最大的文化出版工程。这是进一步推动社会主义文化大繁荣大发展的重要举措，对于进一步向世人展示中华民族文化积累、推进中华文明传承、促进中华民族文化创新，具有重大意义。同时，对于帮助国内外全面了解古代西域和深入认识今日新疆，也必将发挥重要作用。

新疆是我们伟大祖国的一块宝地。“一体多元”是中华文明、更是新疆文化的突出特征，也是当代新疆能够从容面对“经济全球化”的文化优势所在。古代新疆曾经是人类四大文明——中华文明、印度文明、阿拉伯—波斯文明和希腊文明的交汇之地，被人们视为保存和展示人类“文化多样性”的博物馆。在这块异彩纷呈的历史文明交汇区，中华文明以其“有容乃大”的开放博大胸怀，广纳博取、包容吸收，接受不同文明的滋养，丰富壮大了自身，形成了“一体多元”的文化格局。编辑出版《新疆文库》，就是通过对新疆久远厚重、丰富多样的文化遗产开展一次大规模挖掘、收集和系统整理出版，展现新疆历史文化积累的规模和从属于中华文明的“一体多元”特征；展现新疆作为我国历史文化资源大区的概貌；展现新疆作为古丝绸之路枢纽地区对中外文化乃至东西方文明交流做出的杰出贡献；展现新疆作为现代文化蓬勃发展的新兴地区所依托的丰富厚重的文化生态基础。

我们党历来主张，对待历史文化遗产，要坚持辩证唯物主义和历史唯物主义的基本立场，坚持批判地继承人类文明一切有益成果的基本原则，坚持为中国特色社会主义服务和为人民服务的方向，坚持“古为今用、洋为中用”和“百花齐放、百家争鸣”的方针。《新疆文库》体现文明守护和文化遗产功能，为新疆实现现代化提供关